

MACUNCUZADE MUSTAFA'NIN MALTA ANILARI

SERGÜZEŞT-İ ESİRİ-İ MALTA

FAHİR İZ

Eski Türk Edebiyatında Nesir I'in Önsözünde belirttiğim gibi¹, eski düzyazı nazımdan çok ayrı bir biçimde gelişmiştir. Çokluk sanıldığına tersine, eski edebiyatımızda süslü düzyazı (inşa) nın kullanıldığı yapıtlar sınırlıdır. Yapıtların çoğu, halkın konuşma diline dayanan düzyazı ile, yada konuşma diline arasına süslü düzyazı deyimleri katan orta düzyazı ile yazılmıştır. Ne var ki Saray ve Medrese çevrelerinde, yüzyıllar boyunca, halk diline dayalı Türkçeye değil, süslü düzyazıya daha çok değer verildiği için, sade düzyazı ile yazılan yüzlerce yapıt gözden kaçmıştır. Bu tür yazılar "edebiyat" sayılmadığı için, çokluk, biyografya ve bibliyografya kitaplarında hiç anılmamış, kütüphane kataloglarında kalmıştır.

Sade yada orta düzyazı ile yazılmış bu yapıtların her türde bol örneklerine rashyoruz. Ancak yeni yeni ortaya çıkan anı türü örnekleri ise oldukça sınırlı olduğundan ayrı bir değer taşır.

Bu makalede yayınladığım metin, İstanbul Kütüphaneleri Tasnif Komisyonu üyesi Nail Tuman'ın gözüne çarpmış, o da bunu tarihçi İsmet Parmaksızoğlu'ya haber vermiştir. Parmaksızoğlu, 1953'de yayınladığı bir makalede² Macuncuzadenin yapıtındaki olayları özetlemiş ve onun Malta zindanları üzerine verdiği bilgileri, aynı tarihlerde Türklere tutsak düşen bir Hristiyanın İstanbul tersanesi zindanı üzerine yazdığı yazı ile karşılaştırmıştır.

Yapıtın şimdilik bilinen tek nüshası Üsküdar Selim Ağa kütüphanesi Kemankeş Emir Hoca bölümü No 234 deki bir mecmuanın³ 132 a - 159 a yaprakları arasındadır⁴.

¹ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir I*, İstanbul, 1964, s. V

² İsmet Parmaksızoğlu, *Bir Türk Kadısının Esaret Hatıraları*, *Tarih Dergisi*, cilt V. sayı 8, Eylül 1953, s. 77-84

³ Parmaksızoğlu'nun adı geçen makalesinde yazmanın No: 438 olarak verilmiştir.

⁴ Yazmanın tavsifi için bk. a. g. makale.

İlmiye sınıfından olan Macuncuzade Mustafa 1005/1597 yılında Kıbrıs'ın Baf kadılığına atanır. Üç haftalık bir deniz yolculuğundan sonra, Kıbrıs'a yaklaştıkları sırada, bir Malta korsan gemisine çatarlar. Çarpışma sonucunda sağ kalanlar tutsak edilerek Malta'ya götürülür ve bir zindana konur. Baf kadısı ile yol arkadaşları iki yıl Malta'da kahr. Bu süre içinde beş yüz altın kurtulmağın sağlanması için Istanbuldaki büyüklere mektuplar ve şiirler gönderir. Macuncuzade bu yapıtta Malta zindanında başından geçenleri bütün ayrıntıları ile anlatır.

Bilindiği gibi eski düzyazıda metnin içine ayetler, hadisler, İslam büyüklerinin özdeyişleri, Arapça yada Farsça deyimler, atasözleri, mısra ve beyitler serpiştirmek bir gelenektir. Bunlar zamanla o denli kalıplaşmıştır ki, çokluk ne zaman hangisinin verileceği az çok kestirilebilir. Yazarımız Macuncuzade bu konuda bir az ölçüyü kaçırarak, anılarını bu tür katmalarla doldurmuştur. Örneğin:

قسطنطينيه حميت عن الآفات والبليه (132 b) ، اذا جاء القضا ضاق
 الفضا (132 b) ، ان الله لا يصلح عمل المفسدين (136 b) ، ان الهدايا
 على مقدار مهديها (153 b) ، يا محمول الاحوال حول لنا الى احسن
 الحال (159 a) v. b. , v. b.

gibi katmalar elliden artıktır. Anıların rahat okunmasını sağlamak için, bir çok başka yazılarda da aynen görülen ve hiç bir üslûp özelliği taşımayan bu katmaları yayınladığım metne almadım.

Buna karşılık Baf Kadısının Malta'da yazıp anılarına kattığı ve metnin yarısından çoğunu kaplayan bir çok şiirini aynen aldım. Bunları "Macuncuzade Mustafa'nın Şiirleri" adı altında ayrı bir makale olarak yayınlamayı düşünmüştüm. Ancak şiirlerin hepsi anılarla yakından ilgili olduğundan metinden ayırmak istemedim.

Macuncuzade'nin yapıtının elimizdeki tek nüshasını Ömer adlı bir yazıcı 1010/1602 yılında kopya etmiştir. Halk dili ile yazılmış eski düzyazı yapıtların çoğundan farklı olarak bu metin düzgün bir imlâ ile yazılmıştır. Yazar gibi yazıcının da klasik medrese eğitiminden geçtiği bellidir.

Anıların ilk bölümü oldukça sade ve halk diline yakın bir üslûp ile yazılmış olduğu halde, sonlara doğru, özellikle 154 b den sonra anlatım birdenbire secili bir süslü düzyazı (inşa) biçimine dönüşüyor. Bu bölümün başka bir yazar yada yazarı eli ile tamamlandığı düşünülebilir.

Macuncuzade'nin nazmı sağlam, şairliği ortanın üstündedir. Gerek düzyazıyı gerek nazmı çok kolay ve rahat yazan Baf Kadısının başka yapıtlarının da bir gün ortaya çıkması beklenebilir.

سرگذشت اسیری مالته

(132 a) محبس تنده جانی قودی اسیر - عقلی شهر وجوده قلدی امیر
اقتضا ایتدی حکمتی انی - کمنی بای ایده کمنی فقیر
کمینک متکاسی بالش زر - کمینک پستری براسکی حصیر
کمی ناز و نعیم ایله خندان - کمی محنتده کرّیه ایله ضریر
قبض و بسطنده جمله اشیا - وله الامر حاکم و قدیر
[مثنوی] بعده راقم رساله نو - منهی عرض حال و کفّت و شنو
یعنی معجونچی زاده عبد حقیر - قاضی باف مصطفای فقیر
بیش و کم چکد و کم سرنجای - بیکده بر یازیلوب دیدم نامی
باز کشت حقیری مالته - سرگذشت اسیری مالته
اومارم دیبه لر عوام و خواص - حق ویره اول فقیره خیر خلاص
(132b) ایده هر قورقودن حق آنی امین - بو دعایه دیر ایسه کیم آمین

قضاء ربّانی و تقدیر سبحانی برله مّوولد و منشأمز اولان دار السلطنة شهر
قسطنطنیه دن سنه خمس و الف شهر رجب المُرَجَّبینک سلخنده، قاضی عسکر
داماد افندی زماننده، یومی یوز اوتوز اقبجه ایله، جزیره قبرسده قضاء باف
میسر اولوب اخراج برات ایدوب یاران قدیم و دوستان حمیم ایله وداع
ایدوب مصرع « بکُون کوندرموز تاریخ دوشدی سنه ۱۰۰۵ قاضی بافی »
دیوب عزیمت اوزره ایکن رمد¹ عارض اولوب دخی شهر شعبانک آخرینه

1 Remed, bir göz hastalığı.

دك توقّف اولنوب بر مقدار افاقت اوزره اولدوقده كحاللّر اصلا قرادن كتمكه اجازت ویرمیوب بالضروره دریادن كتمك لازم کلیجك غلطه ده ساكن اولان علائیّه لو محمد رئیسك قرا مرسلنه كروب رمضان شریفك بشنجی كونی یوم الثلاثا بَعْدَ الْعَصْرِ چقلوب كیدلدی. یكرمی یدنجی كونی لیلّه قدرك ایرته سی یوم الاربعاء علی السّحر شردن بورنی دیدكاری موضعی خیلی كچوب قیاساً بافه یتمش میل مقداری قالدوقده دورت پاره مالتّه كیسلیه كُروه كُراه قَاتَلَهُمُ اللَّهُ (113 a) راست كلوب بزه چاتوب تاضحؤه كبری² كچنجه عظیم جنك اولوب مسلمانلردن اوتوز نفر زیاده شهید اولوب رحمهم الله و ملاعیندن سكساندن ارتوق پلید مرد اولوب لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ و قیاساً یوزدن زیاده دخی مجروح اولشلردر. والحاصل ایکی یولداشمز شهید اولوب حسین و عثمان رحمهما الله بو حقیر رضوان نام غلام ایله اخذ اولنوب و قضاتدن پندایه قاضیسی اولان سیواسی بكر افندی و بر مدرّس نائی و دخی برادری و كتخداسی شهید اولدیله، رحمهم الله. وانطاکیه دن آرید و عَجَلُون³ قاضیسی اولان عبدالرحمن افندی و كوكرچنك⁴ قاضیسی اولان سنان افندی انلر دخی بزمه بیله مأخوذ اولوب یكرمی التی كون دریاده كزیلوب انواع جوروجفایله، كه تعبیری دائرهٔ امکاندن بیرون وچكلن زجر و مشقت فی الجملة اعداد و شُمّارْدن افزون. محصل کلام اون ایکی پاره یلكن سونندورب ایکی یوز سكسان اوج نفر اسیر ایله فرآنصص⁵ دن اولان سَنَّةَ بَيْنِ نام (113 b) قپودآن ملعون اواخر شهر شوآلده بزى مالتیه كتوروب بكلمینك مقرنكبت مأبی اولان سرآی مردارلرینه پلاس دیرلر، اول محله جمله مزى جمع ایدوب

2 Dahve-i kübra, kuşluk vakti

3 Aclun, Suriye'de Havran sancağına bağlı bir kaza

4 Güvercinlik, Biga sancağına bağlı bir kasaba

5 Fransız

بکلرینه کوستروب عدّ ایتدکن صکره سورب زندانه کتوردیلر. انده دخی زمره قضاآدن اولدن آشنامز هاشم الهاشمی؛ اول دخی بزجلین قبرسده خرصوفیه قاضی اولوب قرادن کیدوب دشمن خوفندن سلفکه دن کچرکن اق لیمانده اخذ اولنوب یدی ییلدن بروآنده اسیر اولوب طقوز یوز طقسان طقوز سنه سنک نصف شعبانندن بروزه قارشو چقوب «کیف الحال؟» دیدکده بوبیت ایله جواب ویریلک:

نَصِیْمٌ چُنَیْنِ شُدْ نَبَا شُدْ عَجِیْبُ اَسِیْرِی وَ غَرِبْتِ بِلَایِ غَرِیْبِ
 اسکی دردی تازه لنوب درد دلدن ایکی اهل درد هم درد اولماغیله
 اغلاشوب ایکلشوب اول کون قبیله الظُّهْرُ اخشامه دک حولی زندانده
 بواسلوب اوزاره متردّد (134 a) ایکن در زندان کشاده اولوب کندو مُنْکِرِ،
 صوتی آنکَر برزشت روی جلاّد بدخوی کافرجه زمره اسارایه کلوب
 «ایچرو کرک!» دیو چاغروب و کیررکن الیموزه اوچ قاره اکمک و بر قاواته⁶
 شوربا ویردیلر. قاواته لری سفال سیک مثال و شوربالری «طَعَامًا ذَاغُصَّةً
 وَعَدَابًا أَلِیْمًا». زندانه کیروب کوردم که بروخیم الهوآء کثیف الماء.
 قاپوسنک قارشوسنده مستراح⁷ و ایکی مصلق⁸ شکلنده اوستی اچوق ایکی طاش
 تکنه. صوماء راکد و مستعمل. اگرچه اصلی ماءِ مطر، لکن اباره کلنجه
 اسواقدن انجاس کلاب و خنازیری و باملردن دخی خس و خاشاک و مهملاتی
 غَسَل ایدهرک کلوب جمع اولمش. اول دیارده ماءِ جاری یوق. چاه
 جهنم مثال دوزخ و ش درکات ناهمواری و ازدحام اسار ایله بر مرتبه و فرت
 و اکثراری وارکه «وَأَلْتَفَّتِ السَّاقُ (134 b) بِالسَّاقِ» معناسی مشاهد

6 Kavata, tahta çanak

7 Müsterah, helâ

8 Maslak. yalak

و نمایاندر. مصراع: ایچلرنده اشنا و روشندان کسه یوق. کوزکوزی کورمز مشارالیه هاشم افندینک منقهسنی بیک درلو بلایله بولوب دورت کیجه آنده اقامت اولندی. اثناء کلامده فی المثل «بزم احوالز غسال النده میّت کبی در» دیدکنده بوجل حزیندن بیک جان ایله استدعاء موت قوپدی. برییل بودعاء اوزره مواظبت اولندی. رجاء موت برامر نامشروع ایکن اما مصراع:

«اولوم چوق یکدررحقا بوقهرو محنته نسبت»

لابدّ مقدرّ اولمدوغی اجلدن میسّر اولدی. اسارادن احوال پرماللز سؤال ایدنلره جواب ویرمکه اقتدارم اولمیوب دریای فکرتده حیران و سرکردان قالوب نطقه مجال اولمیوب شویله خاموش و مدهوش قالوردم. قطعه:

دلّله تقریره اولماینجه مجال خامه تحریری آنی امرمجال
شدنوشت ازل که جف قلم زیبانش و کلّ کلّ مقال

عقلا قصور تدبیرمزی بادیّ اُسِر ملاحظه ایتد کجه دل محزونه نوعا تسلیّ و یروب دیردم بیت:

بلاچون آمدن دارد چه سود از (135 a) بازگشت من
که چون جَفّ القلم باشد⁹ سرگذشت من

اول کونک ایرتہ سی حولیّ زندانده زمره اسارادن مرعش قاضی سی ایکن وفات ایدن قوجه اخی زاده افندی خصمی دیمکله معروف مرحوم و مغفورله علی افندینک مخدومی سید محمد چلبی و انشته لری اولان قیصریّه لو درکاه چاوشلرندن عبد الوهّاب چاوش اوغلی ابراهیم چلبی خانه لرینه الوب کیدوب

9 Burada bir kelime eksik. Vezin tutmuyor.

و والدهٗ مكرمه لرى محمد چلبى نك قادين حضرتلرى جملهسى حدّ مزدن زياده اسيرلكلرى حالنده بو حقيره تمام مرتبه لطفلر ايدوب، لطفلى دائيم اولسون، كَمَا هُوَ حَقُّهُ دستكير اولوب كورب كوزتديلر. ماه شوال تمام اولنجه مرقومك كوندز تمام لطفاريله مغتم اولوب كيجه مذكور هاشم قاضينك منقه سنده ياتوب ست آرغوزى ديرلر آنتون نام بر كافر منقه منقه اساراي صايوب تمام ديو يوقلر حقير دخى اول منقهده تمام اولسم كرك بيت:

دست كافرده اسير اولالى صايدقچه مُدَام (I35 b)

كورمدم دلده غم اكسكلوكنى بنده تمام

شهر ذى القعدة نك اولنده خسته اولوب سنجوانك¹⁰ بيمار خانه سنده ايكي آى ياتوب مزبورون وَلِيُّ النِّعَمِ اولان افنديلر رمز الطاف عميمه واعطاف جسيمه لرندن «دوستان در زندان بكار آيند» معناسن تمام مرتبه ايضا ايدوب ببعناية الله صحتتموزه غائيه واقع اولديلر محرم الحرامك غره سنده كه سنه ست بعدالالف در، اورادن چيقوب كوندز زندان حوليسنده بي قيد اول ماه كزوب فى الجملة آسوده حال ايكن مسفور ابراهيم چلبى اسارآدن برنده ديوانم بولوب استنساخه فرصت اولوب خانه لرنده تسويد اولندى. زيرا كفتار بد كردار كميده جمله ماملكم الوب لباس عاريتدن عريان وزار و كريان قالمشيدم. بوغزل پرسوز حسب حال واقع اولدى. غزل:

بنى اى كنج غمده دردله نالان ايدن طالع

انيسم آه وناله همدم افغان ايدن طالع

مقام محبس تنك ايليوب كافرده زاريله

قويوب حسرتده كارم روز [و] شب كريان ايدن طالع

(I36 a) دل بیچارهٔ حزنیله حیرتده قیلوب سوزان
اسیر غم ایدوب دشمنلرم خندان ایدن طالع

فسونیله بر ایکی کون مراد بخش اولمالر نیدی
فسانیله صوک اوجی عالمه دستان ایدن طالع

قبای ننکی تنک ایدوب عبار کیدورن شمیدی
لباس عاریتدن جسمومی عریان ایدن طالع

سلامت یوزینی بر کرّه داخی کوستررمی اوله
سعادت برجی اوزره کوکبن تابان ایدن طالع

لکدکوب ملامت ایلدک شمیدی جفالرله
یوری ای مصطفای خاکیله یکسان ایدن طالع

منوال مشروح اوزره کون کچرکن هله اعدای بدفعال بحمدالله سک کرسنه
مثال عوعو ایتمیوب اورمز ایکن انلرک خانه لرنده قولاغمز دینج اوتوررکن
بعضی بدخواهان و مفسدین و پلیدان حاسدین محضا کسه نیک استراحت اوزره
اولدوغن استمدکلری اجلدن آتش فتنه یه اشتعال و یروب اقتضاء جبیلتی لری
فساد اوزره اولماغین زندان بان فاره ماریان نام یک چشم، بیوک آرغوزیه :
« بو قاضیلر چلبیلرک اونده قونسل¹¹ ایدوب مشاوره لری واردر » (I36 b)
دیو افساد ایدوب ایاغموزه دمور اوردورب غرهٔ شهر صفرده بزى حبس
ایتدردیله. بعون الله یکریمی برنجی کونی زنداندن چقوب چای معهودده کالاول
ینه کندو وادیمزده اولدق غیرت حق ظهور ایدوب « البّادی الاّظلم »

11 Konsil, Jt. Conrigbia, kurul; danışma toplantısı

اولانه دخی انواع زجر و توبیخ اولنوب انتقام الہی آہ مظلومی یرده قومیبوب مجازات اولندی. مقام مرقومده کندومزه تلاوت ایچون قرق کونده بر مصحف شریف یازوب و سیّد محمد چلبی به دخی بعده بر اخلاق عزمی¹² یازلدی بر آیده که مصنی اینس العارفین دیمشدر: اتمام تحریرنه بوداعیلرندن بر تاریخ استدعا ایتدکلرنده واقع اولان تاریخدر

اینس العارفینی عاشقینه برای تحفه ایتدم کتبه جزمی
 اوقیان اول کتابک جمله بابن بلور اداب بزم و رزم و حزمی
 دیدم اتمام تحریرینه تاریخ بکون یازلدی هب اخلاق عزمی سنه ۱۰۰۶

کوندز انده قرار ایدوب کیجه جاروب کش زندان اولان حاجی حسنک منقهسی که، زندان قاپوسنی کیردکده جانب (I37 a) شمالده اولان اول منقهدر، جهنمدن بر قطعهدر دیومین اولنسه سزاوار تصدیقدر. غرهء مهرمدن که سنه ست و الف در، انده متمکن اولدق. ماه رجبک اون یدنجی کونی بعنایة الله حاجی حسنه دخی خلاص میسر اولوب کندولسانندن تاریخ دوشمشدر: کوچ یقینمی دیننه حاجی حسن دیدی تاریخ هاکتدم سلامتہ « سنه ۱۰۰۶ استانبوله متوجه اولدقده بر شب جمعه زندانک نهایتده بر محل مسجد وضع اولنوب اساری و فقراء لیالیء مبارکده انده احیاء ایدرلر. مقدما ذکر اولنان عبدالرحمن قاضی و هاشم افندیله بز دخی نالشلر و تضرع لر ایدوب دعاء اید رکن اثناء دعاده « أَغْشِنَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ اوقندی. مذکور حقیره « بومصرع موزون وهم دعا حسب حاله دخی مطابق بونی بند ایدوب تسدیس ایلسک مناسب ایدی»: دیدکلرنده «علی الرّأس» دیوب:

12 Ahlak-ı Azmî, Ahlak-ı Musini çevirisi, bk. Keşf al-Zunun, I, I98.

کاربه این گنبد گردان کند هرچه کند همت مردان کند»
 (137 b) معلوم شریفکوزدر، هِمَّتْ ایدک دیوب بو مُسَدِّس دینلوب
 ودرعقب سعادتلو پادشاه عَالَمِپَنَاهِ ظِلُّ اللّٰهِ حضرتلرینه دخی حالزی
 خصوصاً و اسارای احوالی عموماً برترجیع ترقیم اولنوب کستاخانه اعلام
 ایچون مرقوم حاجی حسن ایله درکاه معدلت مصیر و کردون سریره ارسال
 اولندی. مأمولدرکه جناب رَبُّ الْأَرْبَابِ وَمُسَبِّبُ الْأَسْبَابِ مفهومیله
 عمل بیورلماغی میسر ایده. بِمَنْنِهْ وَكِرْمِهْ اول مسدّس دعاء آمیز و اول
 ترجیع درد انکیزدرکه ذکر اولنور:

وطن یاديله هر دم دیده نمکین فراقيله کوکل محزون و غمکین
 کوزل رنک ایتدی باکه چرخ بدکین اسیر مالته اولدم آه نه چرکین

زبون ایتدی بزى کفّار بی دین
 أَغِثْنَا يَاغِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ

الهی بیک بر آدک عزتیچون حبیبک مصطفانک حرمتیچون
 جمیع انبیانک قربتیچون سراسر اولیانک همتیچون

زبون ایتدی بزى کفّار بی دین
 أَغِثْنَا يَاغِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ

(138 a) یاتور بند بلاده نیچه اصناف کمی حاجی کمی قاضی کمی اشراف
 دکلدر پادشاه دهره انصاف تغلب کوستره اشرافه اجلاف

زبون ایتدی بزى کفّار بی دین
 أَغِثْنَا¹³ يَاغِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ

خليلك كعبه بنيادی حقّی قو مرشدلرك ارشادی حقّی
اسيرك چكندوكی بيدادی حقّی فقيرك آهيله فريادی حقّی

زبون ايتدی بزى كفار بی دين
اغثنا ياغيث المستغيثين

بلورم جرممك يوقدر حسابی كناهمه كوره ايتمه عذابی
سؤاله مصطفانك يوق جوانی خلاصه سندن اومار فتح بابی

زبون ايتدی بزى كفار بی دين
اغثنا ياغيث المستغيثين

ترجيب برآي خلاص كردن ما پادشاه عالمپناه را از اسيری
مالته هدمها الله تعالى بيمينه وكرميه بحرمته محمد وآله :

(138 b) ای سعادت ملکنه سلطان اولان شاهجهان

ذات پاکک ایده باری صحّتیله کامران

عون حق اوله معینک دائماً نصرت قرین

حضرت حضر اوله رهبر نه یکا اولسک روان

فی سبیل الله جهاد ایتدک خدا امری ایله

قیلجک اوستون اولا اعدای دینه هر زمان

حق مبارک ایلسون فتح ایتدک اکری قلعهسن

طوغروسی بوکیم نظیرک یوقدر ای صاحب قران

برغزا ایتدك كه اجداد عظامك ایتمدی
 بارك الله بوسكا حقدن عطا در بی کمان
 بر آلاى مظلوملر قالدق اسیرز مالتاده
 کیجه کوندز پادشاهم کارمز آه و فغان
 بنده کزدن غیرى اوچ قاضی دخی محبوسدر
 حق رضاسیچون خلاص ایت بند کافر دن همان
 شه محمد خان غازی قطب دوران (الْغِيَاثُ) الْأَمَان
 قومه بیزی مالته ده کریان و سوزان الْغِيَاثُ الْأَمَان
 نیجه بیلک درمانده وار زندانده محبوس و أسیر
 نیجه عالم نیجه صالح نیجه سادات و فقیر
 جمله دن بیری بزمله عبدرحمن قاضی در
 بیرنک نامی سنان قاضی مفسر داخی پیر
 بیری داخی حاجی در هاشم در اسمی، قاضی در
 گوشهٔ محنتده قالمش اهل علم و هم امیر
 بیری داخی بن دیمک دوشمز قولک باف قاضیسی
 داعیٔ مخلص ثناخوان شه کردون سریر
 (139 a) روزو شب ایدوب دعاء ایلر تمنی جملهسی
 کاوله بو دوشمشلره سلطان محمد دست کیر

غیرت حق علمه حرمت ساکه لازمدر شها
قائلو یاش دوکمکدن اولدی دیدهء بینا ضریر

چاریار عشقینه قورتر چاره یوق بو چارده
دست کافرده مذلتله قومه خور و حقیر

شه محمد، خان غازی قطب دورآن الغیث الامان
بیزی قومه مالتا ده سوزان و کریان الغیث الامان

محنت و آلام کفاريله بیمارم مدد
طتلو جانمندن خدا بیلور که بیزارم مدد

بی کسم یوقدر بی قورتارمغه برسعی ایدر
غصه و درد و بلا و غمله ناچارم مدد

یوز او توزله قاضیء باف اولمشیکن بو حقیر
مالتا ده شمدی اسیر بند کفارم مدد

حالمز غسّال النده میته دوندی بزم
سن عنایت ایت الهی برکنهکارم مدد

قل حبیب اکرمک روحی بی بوندن خلاص
سندن اوزکه پادشاهم کیمه یلوارم مدد

خاکپایک دیدهمه کحل الجواهر در بزم
اولامی باکه میسر طاپوکه وارم مدد

حق نصیب ایتسه فدا ایتسم یولکده جانمی
 بنده کتر محب سیر دیدارم مدد
 شه محمد خان غازی قطب دوران الغیث الامان
 بیزی قومه مالتاده سوزان و کریان الغیث الامان
 (139 b) ظل حق سن ذات پاککدر ویرن دهره نظام
 سایه عدلکده آسوده جهان خلقی تمام
 سنده ختم اولدی دیسم آیین سلطانی روآ
 هر اموره شرع و قانونیله ویردک انتظام
 حق وجودک صقلیوب خوف و خطرردن دائماً
 ایکی عالمده ویره مقصودکی ربّ الأنام
 اوستمزدن کولکه کی والحاصل ارماسون خدا
 فرضدر ایتتمک دعای دولتک خاصیه عام
 هیچ روآی بز اسیر اولوب قلاوز زاریله
 متصل اعدای دین و دولت اوله شادکام
 مرحمت ایت حال مظلومینه ازاد ایله کیم
 حشره دک یاد اوله سن خیریه ای شاه بنام
 عتق ایدر هر عضوکز نارجهنمدن إلاه
 بو لیسرسز دولت دیدارله دارالسلام

شه محمد خان غازى قطب دوران الامان
 مالتاده قومہ بزی سوزان وکریان الامان
 جانب حقندن چوبلدک بونجه عزّ و رفعتی
 پادشاهم عدلله شکر ارتورر بونعمتی
 اهل علم و صالح و پیر و فقیر آل رسول
 مالتاده زنجیر کافرده چکرلر زحمتی
 رحم ایدنلر رحم اولینور دیوو بیوردی حبیب
 مصطفی بیچاره نك حالینه ایله رحمتی
 سعی ایدوب قورتر بولاری آخرت تحصیلن ایت
 ظلّ زائیلدر بلورسن چونکه دنیا دولتی
 (140 a) همت ایت کُنْجِ مشقته قومہ زار و حزین
 انبیا و اولیانک ساکه اولسون همتی
 عالم و حافظ دعاکوی شه دوران اولام
 هیچ لایقیمی چکم بونجه بلا و محنتی
 علم و قرآنی شفیع ایتدم مدد قورتر بنی
 ذات باری حقیچون هم اسم عظم حرمتی
 شه محمد خان غازى قطب دوران الغیاث
 بزی قومہ مالتاده سوزان وکریان الغیاث

صَفِيَّةَ سُلْطَانَ حَضْرَتْلَرِيْنِكَ رَبِّ الْأَقْدَامِلَرِيْنِه دَخِي مَسْفُور حَاجِي حَسَن
ايله بو قصيده رَجَاءِ تَخْلِيصِ تَحْرِيرِ اَوْلُنُوْبِ اَرْسَالِ اَوْلُنْدِي . بِعِيْنَايَةِ اللّٰهِ عَلَمَا
وْفُقْرَاءِ وَاَسْكَارِي حَقْنَدِه اَوْلَانِ عَمُوْمِ مَرْحَمْتْلَرِنْدِن شَمُوْلِ مَكْرَمْتْلَرِنْدِن اَمِيْدِ
وَارْمِ كِه بُوْبَلَادِيْدِه وَعِنَاكْشِيْدِه دَخِي اِبْتِلَاءِ اَسْرَدِن خِلَاصِ اَيْتَمَكْدِه تَوْقِفِ
بِيُوْرْمِيَه لِر . اَوْلِ ذِكْرِ اَوْلُنَانِ قَصِيْدِه دَر كِه دِيْنَلْدِي :

قَهْصِيْدَةُ بَرَايِ رَجَاءِ خِلَاصِ حَقِيْرِ اَز مَالْتِه بِجَنَابِ وَاَلْدِّ سُلْطَانِ

(140 b) يَازِيْلُوْر . بَاقِي فَرْمَانِ چُونَكِه دَر كَاهِ مَعْلَاْتِكْ

اَيْشَكْكَ قَبْلَه حَاجَاتِي اَوْلْدِي جَمْلَه اَنْسَانِكْ

حَرِيْمِ حَرْمَتْمَكْدِه رُوْزِ [و] شَبِ يُوْزْلُرِ سُوْرُبِ بَكْلَرِ

سَمْبَرِكْ مَهْرَلَه مَاهِي اَوْلُوْبِ قَپُوْكْدِه دَر بَآنِكْ

اِيَاغْلِكْ تُوْزِي رُوْشِنِ تُوْتِيَا دَر مَرْدَمِ چِشْمِه

مَرَادِي پَآيُوْكِه يُوْزِ سُوْرْمِه دَر كَحْلِ صَفَاهَانِكْ

نَظِيْرِكْ كُوْرْمُشْدُرِ دِيْدَه دُنْيَا عَدَالْتَدِه

نِيْجِه اَوْلْمَايَه بَآفِ قَاضِيْسِي بِنْدَه كِ پَسِ ثَنَا خَوَانِكْ

دِيْسَمِ حَقْنَدِه لَآيِقِ عَائِشَه خُوْفَاطْمِه سِيْرَتِ

سَرِيْرِ مَعْدَلْتَدِه حَكْمِ اِيْدِنِ بَآنُوِي دُوْرَانِكْ

صَفِيَّةَ نَامِ پَاكِي غَلِّ وَاغْشِدِنِ صَافِيَه قَلْبِي

خُدَا اَكْسَكْلُوْكِنِ كُوْسْتَرْمَسُوْنِ وَاَلْدِه سُلْطَانِكْ

چَهَارْ شَنْبِه كُوْنِي قَدْرِ اِيْرْتَهْسِيْدِي دُوْرْتِ كَمِي چَاْتَدِي

نِيْجِه بَگْدِ كَسَه شِيْرْدِنِ بُوْرْنِ اَوْلْدِي اَوْلَانِ اَلَانِكْ

سنك ايام عدلكده رواميدر آسلطانم
 چكم بونجه جفا وزهر وقهرين شمدي مالتانك
 كمال پير ايدوب سلطان محمد حضرتن باري
 رفاهيتله طورسن دائما اركان وديوانك
 نظيري يوقدر اصلا شيرحق صاحب قران اولدر
 نيجه اكرسي طوغرلتدي قهريله بو دنياانك
 اوقندقدده قصيدهم شادكام ايدوب دل زاري
 عنایت قل خلاص ايت بند كافردين بونالانك
 يسقايه مكتب [و] جامع عمارت پامادن حجدين
 اسير اطلاق ايدهنه لطفی ارتق اوله مولانك
 (141 a) ايدر هر عضوي نارجهنمدن عتاق الله
 ايدن عتق اسيري دير رسولي حني و سبحانك
 دل ويراني تعميركله حج بي ربا ايله
 كه « قَلْبُ الْمُؤْمِنِ عَرَّشُ اللَّهِ » يتر بو نص برهانك
 دخی دير رحم ايدن رحم اولنور پس ايتمين اولمز
 كورب حالينه رحم ايده اسير زار و كريانك
 بهامز بشيوز التون اولدي استرلر بو بنده كدن
 بيلن قاتنده كرجه قيمتي يوق اهل عرفانك

خدا عالمدرر يوق حبه به وجبه به قدرت
اومارم بيت مال مسلميندن اوله فرمانك
حبيب اكرمك روحيچون ايله بنده كي آزاد
رضاء حقيچون هم حرمتينه علم و قرآنك
كوزل سلطان محمد باشيچون اولسون خلاص ايله
قولك معجونجي زاده مصطفىايه اولسون احسانك
اسير بنده كفّار اولانك حالي بيان اولمز
بتر تصديعه باعث اولسون قال پریشانك
دعا ايله خلاص ايلر نه منت اول كرمكاني
قومزن بي كسي بند كراني ايچره اعدانك
خدادن استرم ذات شريفك پايدار اولسون
اوله وصف جميلك وردی هب ادنانك اعلانك
مرادك ايكي عالمده ميستر ايلسون باری
وجودك كورسون دائم كزندن چرخ كردانك

(141 b) مسفور حاجی حسن شهر رجبك اون يديسنده كيدوب بو قصيده
وترجيعی بله كوندروب «وَمَنْ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ»⁽¹⁾ «مفهومیله
عامل اولوب دركاه حقه تضرع و نیاز ایدوب ایکی رحمتکدن بریله بو بیچاره
اسیری دست كفّار دن سن خلاص ایت دیوب صلواة مقرو ضهده استدعاء
ایدوب بو غزل حسب¹⁴ حالی دیر ایدم. اول بودرکه ذکر اولنور:

چونکه حقدرد محو و ثبت ایدن مرادین فی الکتتاب
جمله ضیقه مخرج اندندر قوله هم فتح باب

کندو ذاتیدر مسبب ایتشمش اشیایی سبب
وصلت حقه وجودک نفی در رفع حجاب

المیان بهره توکلدن اولور نفسه اسیر
مجرم یارب خطای محو ایدوب ثبت ایت صواب

« قلب مؤمن چونکه عرشکدر » رسولک قولیدر
قل نظر اعدا جقاسی ایله اولماسون خراب

ایکی رحمتدن بریسیله خلاص ایت عاجلا
مصطفانک یا الهی قیل دعاسن مستجاب

شهر رمضان مبارک کلوب مسجد مرقومده مسلمانلره تراویحی قیلویروب
کیچنورکن لیلہ قدرک صباحی یوم الاثنین بزى خندقه سورب طوب (142 a)
قوناجق یرلری الموزه توقق ویروب انواع توییح وحقارت ایله دوکوب
دوکدردیلر، و آردیانلر اوزریمزه حواله، بیت :

مالتاده خندقده اولاسن و آردیان¹⁵ یوز پورتره¹⁶ صورمهسن ارتق اسیرک حالن
الله قورتره مالتیز اوغلانلری دللرنجه دینمزه نفرین ادوب حضرت رسالته شتم
غلیظ ایدوب حاشا شتم حاشا ذات وصفاتنه لایق اولمیان هرزه لرسویلرلر. یوزمزه
توکروب کاهی نیش زبانه زخم و کاهی سنک جفایله رجم ایدرلر. روز
عید، طبع مرداری لطفدن بعید زندان بان پلید اول کون صورت کرمدن

15 vardiyan bekçi, gardiyan

16 yüz purtarmak surat etmek, asmak

كورنوب بزى اليقودى . مزبورون دولتلولرك خانه لرنده بعد المصافحه
بو غزل بالبداهه دينلوب ، غزل :

صفاهنكamy اول نيجه بولديسه سرانجامن

غم آيآمي اومارم بوله حقندن آخراتمانن

لكام خنك چرخ الده دكل كام اوزره كام اتمز

نيجه شيرين فلكدن تلخ كام ايلر بوناكامن

ميسرايت طواف كعبه سعي و صفاييله

قلام بيتكده آب زمزمك نوش ايليوب جامن

(142 b) حبيبيك حرمتينه سن خلاص ايت بنده كي 17 يارب

كچرمه سجن كافرده ليالي ايله ايامن

مساعدا اولدى كور مصطفانك طالع نحسى

اسير مالتنه ايدوب عيد اسود ايتدى بيرامن

بي اختيار كويه ايدوب وادى حيرته دوشوب خاموش و بيهوش اولدقده

مذكوره قادين حضرتلري داخى برآه جكرسوز ايدوب ديديكيم . « سابقا كويكم

اولان باقى چلبى كه قرق آقجه مدرسه دن معزول اولوب مير حج قاضيسى

اولشيدى ، كميده شهيد اولدقده بالبداهه ، بيت :

الدى كافر جمله مز ياهو سكا

حسب حاملدر بنم بو ماجرا

دیوب شمدی سزه واقع اولان کریمه بی اختیار و حیرت کبی بزه دخی اولدی
 لکن صبر جمیلدن اوزکه چاره بولدم دیو حقیره تسلی ویردکده حقیر دخی
 بو بیٹی قادین حضرت تلرینک اشارتیله بند ایدوب فی الحال ترجیع ایتدم :

بیزه کوستردی نیجه جوروجفا	عکسنه دور ایتدی چرخ بی وفا
حاصل و محصولم ایتدردی هبا	چکندوب فلک عدویه کور فلک
مالتاده قودی اسیر و مبتلا	آروب احباب و اخواندن بی
بو بلا دوستار کلمدی بکا	(143a) دشمنومه دخی حق کوسترمسون
سیل ایدوب آفتدی اشکن هر یکا	کوردوکی دم دیده بو حالتلری

حسب حاملدر بنم بو ماجرا
 الدی کافر جمله مز یا هو سکا

چاره یوقدر ایتمکه اندن حذر	ایره چون حقدن قضایله قدر
سعیله ممکن اولاد دفع ضرر	صائمه تدبیر ایده تغیر قضا
سر نوشت اولان کلور خیریه شر	نیک و بد هر نه ایسه جف القلم
مردم دانا اولور هب کورو کر	کوش هوش و دیده بینایله
ممکن اولماز بیکده بیرندن خبر	چککم آلام وقهرین دشمنک

حسب حاملدر بنم بو ماجرا
 الدی کافر جمله مز یا هوسکا

مرد دانا یه عدودر دهر زال
 جمله کاری حیلله و خدعیله آل

منتج اولماز کوسترر شکل عقیم
هر قضیه عکس اولور اندن مال
(143 b) صدر عالی کوسترر هر جاهله
عاقلك پیرین ایدر صف نعال
دولت دنیا ایچون اولماز اسیر
آخرت فکر ایلین اهل کمال
یوق جوابه قدرتم لال اولشم
درد دلدن ایلمه باکه سؤال

حسب حاملدر بنم بو ماجرا

الدی کافر جمله مز یا هوسکا

روز [و] شب اعداء بزی تحقیر ایدر
کاه تو بیخ و کهمی تعذیر ایدر
شتم ایدوب ایمانه بی دیندر مدام
اهل اسلامی قمو تکفیر ایدر
چکدورب خندقدده کوندز سنک و خاک
کنج زندانی کیجیله بیر ایدر
کوه قاف اولسه تحمل ایلمز
نوجوآن اولسه کشیمی پیر ایدر
سر بریده خامه تحریر ایده مز
دل نیجه بو قصه تقریر ایدر

حسب حاملدر بنم بو ماجرا

الدی کافر جمله مز یا هوسکا

قاضی الحاجات سن سن پادشای
در کهوکه یوز سورر شاه و کدای
سن خلاص ایت مصطفی بیچاره کی
کور مسون کفار النندن پشت و پای
[144 a] خیلی کوجدر کافره اولتق اسیر
قیل بو مشکل کاری لطفکدن قولای
اومارم تقدیر اولندیسه اجل
بو قوله فردوس اوله مأوای و جای
اولشم بی زار جانمندن مدد
کنج زندانده نیجه بر آه و وای

حسب حاملدر بنم بو ماجرا

الدی کافر جمله مز یا هوسکا

عید شریفک اکنجی کونی ینه خندقده اول که کاره مباشرت صددنده
ایکن « بنآلره سنک و خاک طاشی » دیو اول خدمته قودیالر : « شَنیدَه گی
بُود مانندِ دیده »¹⁸

مفهومی اوزره درد دلک اعلامی طبقهء امکاندن خارجدر
واسارادن خواجه علاءالدین عجمی پرسش احوال پر ملال ایدوب
« چونی و چه حال داری؟ » دیدکده انلره جواباً خاطره بو غزل لائح اولمشدر:

نکرد این چرخ بد هرکز بمن یارو وفاداری
مقیم گوشهء زندان شدم در هجر و بیماری

کرفتار اسیر کافران مالته می بودم
خلاصی را رجا دارم خدا را زین کرفتاری

بشب آرام روز رادر خندق از کار گل و سنکی¹⁹
بروز ارم همه شهباز رنج و ناله و زاری

شفاسازی نکردد بخت دوم اینچنین وقتی
ندانم از چه مارا طالعم کرد این جفاکاری

الهی مصطفی از غیر توهرگز نمی خواهد
نماندست بند کافررا بلطفت کن رها یاری

(144 b) و بالجملة نجه کونلر بو جفا و محنت و بلای بی درمانی چکوب
یولداشلریمز خسته اولوب قالوب بر ایکی هفته بو حقیر داخی واروب کلوب

محمد دیده و موسی شنیده کی بود مانند دیده. 18 Sâdi.

19 Bu misra'ın vezni bozuktur.

درمانده و بی مجال قالدوم کندومی اموات منزله سنه تنزیل ایدوب « غر بتده کمسنه ماتمم اتمز باری بن ایدین » دیو اقتضاء ملامت و حسرت سلامت سیاه پوش اولماغی مقتضی اولوب لباس پلاسه مبدل اولیجق چاقدن باشند دود آهدن دستار بقبره اولدی

غزل

کورین باشم اوزره صنمه دستار سیاهمدر
یانوب دل ناری غممه باشه چقدی دود آهمدر
اسیر مالته ایدوب مبتلای قید و بند ایدن
یه بخت سر نکونمدر یه خود جرم و کناهمدر
خدا یادست کافرده قومه محبوس و سرکردان
جنابك ملجأ و مأوی طپك پشت و پناهمدر
اگر روز جزا اولمزه سه عفوك حالم ایرقسی
بیاض لویه خود وجهم سوادینه کواهمدر
(145 a) خلاص ایت مصطفی نی بیک بر ادك حرمتی حقی
بوکستاخانه عرض حال بنده عذر خواهمدر

والخاصل بز دخی « تمار ضت بابن اوقیوب²⁰ کنج زندانده بر قاچ کون چقال اولدیه اوروب یآتدق. بعد زمان « البته بها کوز قطع ایدک ! » دیو کبار ملاعین لعنهم الله الی یوم الدین قوند دیدکلری محلده بزى اوکلرینه کتوردوب « بها یچون نه ویررسز؟ » دیدکلرنده عرض فقر ایدوب « اوچ یوز التون

ویره لم « دیدکده بیک سکه استیوب « قدرتم [یوق] دیوجک » یتر. قانی؟
 دیوب عبدالرحمن قاضی، چاغردوب سؤال اتدکلرنده « دورتیوز فلوری ویره یین »
 دیدکده اکه دخی بزہ ویریلن جوابی ویروب خندق دیدکلرنده بو قدر زمان
 باش اچوق رذالت ایله اوکلرنده طور دقدن ماعدا مایوس و منکوس یینه زندانه
 کلدک. هاشم قاضینک بشیوز سکه فلوری یه بهاسن قطع ایتدیله. بز برز وقت
 بویله قالوب « أعاذنا الله من شرور الکفار » دیوب طوررکن بو دفعه دخی شهر
 ذی الحجہ ده یوم عید علی السحر یینه بزى « اول محل مرقومه الورز کیدرز »
 دیو زندان قاپوسی اوکنده مثلا در بزآز ستانده [145b]

عبدمشتری دیزر کبی دیزوب بعد زمان الوب کیدوب ضحوه گبری اولنجه
 انتظاردن صوکره ملا عیندن بری « قونده کلمدی » دیو کالاول یینه رد اولنوب
 کلدک. زندآنده محزون اوتوررکن بیرام بیمکنه دعوت اولنوب طعام یرکن
 سفیره اوزرنده بو غزل عیدیّه بکایله دینلدی. غزل:

ذوق وشادیده سلامت خلقی هپ خندان عید

بن ملا متده اسیر مالته یم کریان عید

کُنْج زندانده غمیله قالمشم ماتم زده

شوق سوریله سرور اوزره قمو اخوان عید

بو نه طالعدر ایدرکن بر زمان بسط سماط

خوان غیره کاسه لیس ایتدی بنی آوان عید

درد و غمدر بیدو کم خون جکر در ایچدم

عیش و نوشیله تنعمده بکون یاران عید

عید اسوددر دیمه خوش کور شکایت ایلمه

مصطفی بر ضیف راحلدر هله مهمان عید

بر نیجه دفعه دخی منوال مشروح اوزره واروب کلوب بو درد بی درمانی
بر وجهله علاج اولیوب بو غزلی مستعلاتن تقطیعنده مقطعندن غیری جمله
ایبائی مطلع اسلوبنده واقع اولوب دل حزینه شفا بخش [146 a] اولماغیچون
دینلدی، غزل:

اولماز مریض عشقه طبیباً طبّ ورقادن برنسنه نافع
شجر آتشینه یاندم یاقلدم عشقک هواسن اولمادی مانع

دیده بیسه کریان عقلیسه حیران جانیسه جویان نفس ایسه طامع
دل فکر وصلت ایلرکن اولمز سیر جماله بر لحظه قانع

یوق الده وسعت هم باشده دولت نه بنده قدرت بو نلاری جامع
اولدی مه حاکی صورلسه شاکی کوزلنسه باکی اولسیدی سامع

آبیه خاتم غمله مخمر قیلیمش مکرکم اول حی و صانع
چرخ فلکده یوق باکه بکزر کردیده بخت و برکشته طالع

قومه الهی مالتیه اسیری بو مصطفی بی ظالم النده
مظلوم اولاندن سن سن خدایا عدلکله ظلمی دافع و رافع

آخر الامر هزارآن زور زار ایله سنه سبع و ألف شهر صفرینک دوردنجی
کونی یوم السبت [146 b] بشیوز فلوری یه سکز بیلق اسیر ایکن هاشم قاضی
کسیلجک ملاعین اکراهاً بزم دخی بهامزی بشیوز سکتّه فلوریه قَطَعْ ایتدیلر.
قَطَعَ اللهُ عُرُوقَهُمْ. بو تاریخی دیدک. تاریخ:

فلکده اولدی احوالم دیکرکون اسیر مالته یم بی چاره مغبون
 قالبوب زندان بوجاغنده کرفتار مدد درد درونم حددن افزون
 صفرآینده یوم السبت دوردی بهاوضع ایتدی بیزه قوم طاغون
 الهی سن خلاص ایت عزتکچون کهنه مصطفائی قومه محزون
 جواب اولور بهاء صورانه تاریخ کسلدک آه بهامز بشیوز التون سنه ۱۰۰۷

ینه کتوروب زندانده محبوس قودیلر. نه کونمز کون ونه کیجه مز کیجه در
 اطناب محلّ باعث تصدیع اولسون دیو و ایجاز مُخِلّ دن دخی احترازاً
 «مشتی نمونه خرداری باشد» مفهومیله عمل اولندی شمدیکه حالنده. بیت:

مقامم کنج زندان روز [و] شب کارم فغان و آه

مدد بن دوشمشه سن دستکیر اول یا کریم الله [147 a]

دیوب ناله جان سوزمز وجود خاکیمزک فناسنه بادی اولمش در. بیت:

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده

نه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

بو بیتک بند اولوب بیت اول دخی اثنای اییاتده درج اولنوب برمسدس
 اولماسی طبعه خوش کلوب مناسب کورلدی که شاید کوش خنکاره واصل
 اولوب بعنایة الله تعالی و قدرته بو کرفتار بند بلایه موجب خلاص اولا. مدّس:

صفا ییله سلامت خلقی جمله صدر عزتده

جفاییه ملامت اهلی دائم کُنج ذلتده

فراغ ایدی قصادن حق بلور کوکلنده نیته

نه چاره بو مقدرمش قنی یارانده همته

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده

نه محنت چکدوکن کافردن ارباب ملامتده

مقرر سرنوشت اولان کاورخواه و اکر نا خواه

بلورمی خسته نك احوالی هیچ صاغ اولان هرکاه

مقامم کنج زندان روز[و] شب کارم فعان وآه

مدد بن دوشمشه سن دستکیر اول یا کریم الله

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده

نه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

[147 b] اولوب حاکم ایکن محکوم غنی ایکن فقیر اولدم

سرای عالم اطلاقه امیر ایکن حقیر اولدم

قالوب کفار النده مالتاده شمدی اسیر اولدم

فلک بارغمیله بوکدی قدم شمدی پیر اولدم

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده

نه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

بنی محتاج ایدوب نامرده دوران کاسه لیس ایتدی

فلاکت روزکارکدر دیمم باکه رئیس ایتدی

جلیسم درد و غصّه اه و افغانی انیس ایتدی

حیف سلطان محمد خانی ده دنیا خسیس ایتدی

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده
یه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

خلاص ایت دست کافردن کرم قیل قاضی بافی
نیچه بر ذل اسریله چکر آلام أجلافی

قومه کافرده پابسته قضاة و بونجه اشرافی
مدد ایله قولوکه پادشاهم ایله انصافی

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده
نه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

اشیکک زمره اهل غمه هر دم مناص ایله
دوام دولتک داعیلرین جمله خواص ایله [148 a]

قولک معجونچی زاده مصطفایی عبد خاص ایله
بهامز بشیوز التوندر عنایت قیل خلاص ایله

بلور یوقدر خدا حقیچون اصحاب سلامتده
نه محنت چکدوکن کافرده ارباب ملامتده

بو ائنده دخی بهایه کسلدکز مکتوبن استانبوله کوندرمدین و مسنور
حاجی حسن طرفندن دخی هیچ بر خبر اثری بلور ممکن مُشَوِّشُ الْأَحْوَالِ
و مُنْكَسِرُ الْبَالِ ایکن سابقا ذکر اولنان ابراهیم چلبی یه باباسی عبد الوهاب
چاووشدن مکتوب کلوب بو حقیر ایچون دخی حالا مُورِه بکی اولان کوهر
خان سلطان حضر تلرینک دامتْ عُمُرْها مخدمی اولان صاحب سعادت

محمد بيلك « سزك خلاصكوزه متعمهد اولمشلردر » ديو بلدرمشس كندولر سعادته استانبولده سنجاقلرينه متونى و قرونى²¹ الحاق اتدرديلر » ديويازمشن . حقير دخى خاكپاي عزتلرينه ياقومونام ذمى قرو فرقته رئيس اولان درويش نام اسيرك بهاسنه طوته روغن زيت كتورب سنجوانه تسليم ايدوب خلاص ايدوب كتدوكى زمانده مشاراليه بيلك حضرتلرينه اعلام حاليجون مكتوب كندروب بيت : [148 b]

قلب مؤمن عرش حقدر حجّ ثوابندنده يك
جبر كسرايت خاطر مكسورمى دولتلو بك

ديوب وعدهء كريمة لرينه اعتماداً بو غزلى و بو قصيدهء ديوب مرقوم ذميده كستاخانه ارسال ايدوب ذيل مكتوبده برآى اعتذار، بو بيت ايله تمام ايتدك بيت :

اوليه عزّ حضوركده اومارم معيوب

درد مندانه اسيرانه يازلدى مكتوب

مأمولدر كه بعناية الله مَحْفُوفٌ بِالْقَبُولِ بيوريله بومفهوم دخى على طريق الكنايه اعلام اولنمشيدى . بيت :

مروه حقيچون صفا تعمير دل سعينده در

كعبه يه كتمه نه لازم كل ييقق كوكلمى ياب

اول غزل مذكور و قصيدهء مزبوره در كه ذكر اولنور . بودر :

21 Moton : Meton , Koron . Mora'da iki kasaba

سعادت یار او اوب دولت همیشه رهنمون اولسون
 لوای عدلك الحاقی متونيله قرون اولسون
 خدا الكسكلوكن كوستر مسون صدر سعادتدن
 صفای خاطريله دولت وعمرک فزون اولسون
 بکا یوقدر فرح لیل ونهار ایشم بکا و زار
 قایرمم روز و شب شمدی یا قیصه یا اوزون اولسون
 خلاص ایت بند کافردن دعا کویک خدا حقی
 نیچه برکنج غمده آه و زاریله زبون اولسون
 اسیر مالته قومه مصطفی بنده ک محمد بک
 ثنا خوانک بنم کبی نیچه بیک ذوفنون اولسون
 [149 a] حمد لله که بکون سن سن ایآ کان کرم
 پرتوکوهر حق جود و عطایيله علم
 دستگیر علما مسند خیل فقرا
 داد بخشای اسیر عرب و ترک و عجم
 حالیا میر لواسن مورده عزتيله
 زیر دستکده دل آسوده رعایاده نه غم
 چونکه همنام رسول اولدک انک حرمتنه
 طاش چکن خندق اسیرینه مدد ایله بودم

باف قاضیسی ایکن اولدم اسیر مالته
 نیجه تعبیر اولنه چکد کموز درد و الم
 اول قدر هیجله لدم چاره می قرآن حقییجون
 بکا استاد ازلدن طپک اولدی ملهم
 فتح باب اولور ایدی جزمم اودر مدک ایله
 شدت لطفک دل مکسوره اولیدی منضم
 جمله میراندن اومارم که طپک اوستن اولا
 اندن اوتوری کایده سن بو مرض اسره برآم
 وعده کوز اولدوغن اعتاقه کلدی کاغد
 بو خبردن دل محزون مز اولدی خرم
 یاقومو ذمی کوندر کرم ایت واردوغی حین
 مصطفی بنده کی قورتر که یتر چکدی ستم
 بهانه دهد وئی به بهاچون که خدا
 بی بهانه ویره سز باکه بهایی اومارم
 قمو اشجار قلم جمله بحار اولسه مداد
 لطفکک بیکده بری دفتره اولمایه رقم
 حق مرادک ویره دنیاده و عقباده سکا
 دولتک ادعیه سی اولدی بکه فرض و اهم

[149 b] شهر ربیع الا ولده مرقوم سید محمد چلبی نك و والده
 کریمه لری ساکنه قادین حضرت تارینک و جاریه لری تابنده نك میر میران تونس
 اولان خضر پاشا طرفندن بآلتتمام بیک سکزیوز فلوری بهالری کلوب
 سنجوانه تسلیم اولنوب فرنک اولدقلرنده کندولرک و والده عزیزه لرینک
 اطلاقنه تاریخ اولسه دیو اشارت بیوردقلرنده کندولره بر فارسی تاریخ
 وپند لطیف که اولدخی تاریخ اولور و والده لرینه بر عربی تاریخ دینوب
 وینه تهینه طریقیله هر برینه فرادی فرادی بر رباعی دینوب و اول جاریه
 مزبوره تابنده التزام طریقیله اکوب و «بو حقیری دخی فراموش بیورمیه سز
 دیو» التماس طریقیله بر رباعی دخی دینلمشدر ترتیب مذکور اوزره ترقیم
 اولندی.

[150 a] بند لطیف و تاریخ و دعاء برای مخدوم مرقوم :

قید اسردن سزی چونکه خلاص ایلدی

واهب الانعام اولان حضرت حی و قدیم

اول شهر ربیع بیک یدی سالنده حق

قورتاروب اولدی سزه لطفی ایله دستگیر

ایده معمر خدا اشرف مخدوم در

ذاتنه اولماز نظیر نامی محمد امیر

مالتهده مسجون اولان بندهنک احوالی

سزه نه حاجت بیان جمله عیان بن فقیر

ویره خدا مطلبك ایتدی دعاء مصطفی

دولتیه اولاسن صاحب عزو سریر

ایلر ایسك لطف ایدوب روح روانم اکر

حق بوکه تاریخ اولور یار خلاص اسیر

۱۰۰۶

رباعی برای تهیه خلاص سید محمد چلی

بی بها ایکن دجود پاککوز

سیره صایدردی بهایی سننجوان

حق مبارک ایلسون پیر اولاسن

غمدن آزاد اولوب اولدک سن جوان

رباعی برای والده او:

[150 b] منت اللهه صفاتخمن بکون

حاصلی اکدک سلامت خاکنه

ویرمسون قلبه تحرک اضطراب

گوشه راحتده اولغل ساکنه

رباعی برای التزام تابنده جاریه چلی:

اومارم حقدن که مخدومک مدام

طالع مسعودی پاینده اولاسن

کوندوزین عیش اوزره باغ و راغده
کیجه عشرت شمعی تا بنده اولا
رباعی برای التماس یاد کردن ما از ایشان:

ای کل کلزار جود و مکرمت
عندلیب زاری خاموش ایلمه

حاصلی بو مصطفی دلخسته کی
لطف ایدوب جام فراموش ایلمه

و حقیر لرینه دخی: «تونسه بزم توجهمز مقرر اولدی. سن دخی
مرقوم خضر پاشا خضر تدرینه کندو احوال پریشانکی وفی الجماله سرگذشتکی
و بهاکی اعلام ایله. مشهور مثلدر «بکلرک لطفنه بهانه کرک» دیر لر.
«التماس طریقیله بر مسدس ترقیم ایدوب بزه ویر ثوابدن قاچماز. سکا بر
فائده عائده اوله» دیو لطفلری ظهور ایلدوکنه [151 a] بناء بو مسدس
تنمیق اولنوب مرقوم خضر پاشا خضر تدرینه کوندردی. مسدس

ای اولان صدر سعادتده بکون خاص الخصاص
ذکر بِالْخَيْرِ ایدر جمله عوامیله خواص

نار غم پوته ده ذوب ایتدی تنی همچو رصاص
قابل ایدم اگر اولسیدی بو محروحه قصاص

آستانک اولالی اهل غمه جمله مناص
نیجه بیک بنجلین غمزده لر اولدی خلاص

قومه ظلمتمده سکندر کبی دلتشنه و زار

کرمک آب حیاتیله بو عطشانی صوار

ایشدوب لطف عمیمک دل و جان سندن اومار

خضر وقت اول بو اسیر اتمیه مالتاده قرار

آستانک اولالی اهل غمه جمله مناص

نیجه بیک غمزده لر بنجلین اولدی خلاص

رمضان آخری قدر ایرته سی ایدی ناکاه

چاتدی دورت مالته کمیسیله گروه گمراه

قید بندیلیه یاتور قاضی باف ایلوب آه

نیجه عرض ایده یین احوال دلی اولدی تباه

آستانک اولالی اهل غمه جمله مناص

نیجه بیک بنجلین غمزده لر اولدی خلاص [151 b]

حرمت ایت علمه و قرآنه رعایت ایله

حق رضاسینه بو مسجونه هدایت ایله

بشیوز التونه بهامزده کفایت ایله

نظرایت حال پریشانه عنایت ایله

آستانک اولالی اهل غمه جمله مناص

نیجه بیک زغده لر بنجلین اولدی خلاص

ديه مم ظلمله خندقده اولان بيدادى
چككرم طاشيله طپراق ايدررم فريادى
خضر اولوب وير دل ويرانمزه آبادى
مصطفى بندهكى قيل لطفكوزك آزادى

آستانك اولالى اهل غمه جمله مناص
نيجه بيك بنجلين غم زده لر اولدى خلاص
اول اثناده يكي كلن اسيرلردن جراح محمد پاشا حضرينك وزير اعظم
اولدقلرين استماع ايدوب خاطر فاتره بو تاريخ عربى ملهم اولدى :

فَلَمَّا اَنْتَشَرَ الْخَبْرُ بِصَدَارَةٍ
مَلَأَ الْعَالَمُ بِسُرُورٍ وَ بَشَارَةٍ

۱۰۰۶

قَالَ رِضْوَانُ الْعُلَى تَارِيحُهُ
جاء محمدٌ بِصَدْرٍ وَ زَارَةَ ۱۰۰۶

و دخى شيخ الإسلام رئيس العلماء العظام مفتى الأنام اولان بوستان
[152 a] زاده افندينك خبر وفاتن ايشدوب بو تاريخى ديدم تاريخ :

بوستان زاده وفاتن مالتاده

استماع ايتدم قيله حق رحمتى

ايكى دفعه مفتى اولدى اول عزيز

حقى اجرايه ايدردى همتى

قافیه آخر لرنده یاسی یوق

ناظر اولمک عیبیه ایتدم منتی

اجتیزاً ببالکسسر حذف اولدی یاء

کیم حساب آرتار ویرر چوق زحمتی

مصطفی فوتینه تاریخی دیدم

جای ایده بوستان (زاده) جنتی

۱۰۰۶

بو منوال اوزره کوندن کونه درد دل زیاده اولوب عاقبت حال
و بادیء خلاصه مال نه اوله دیو بی اختیار چشم خونین مانند نیل سرشکم
سیل ایدوب دل حزین آه وانین ایله بالبداهه نالان و کریان بو مربع
حسب حاله کویا اولور ، اول مربعدرکه ذکر اولنور مربع :

اگرچه کوچ کلور عشاقه جور محنت خوبان

اولمه کرچه یکساندر دیمشدر فرقت جانان

اولور آزرده دل انواع شدتدن ولی انسان

اسیر اولمق نه مشکل دست کافرده مسلمانان

[152 a] اُسار انک دکل تعبیره قابل درد و آلامی

ایچر لر دست کافر دن لبالب زهرله جامی

نیجه کج دوکلرین بلمز لیالی ایله ایّامی

اسیر اولمق نه مشکل دست کافرده مسلمانان

سؤال ایتمه اسیرك چكدوكندن كم جواب اولماز
 نلر كوردكلرینه قهر كافر دن حساب اولماز
 هله بوندن بیوك ارباب دینه بر عذاب اولماز
 اسیر اولق نه مشكل دست كافر ده مسلمانان
 سلامتده اولان آسوده دللر ذوق و شادیده
 ملامتده اولنلر محنتیله اوزكه وادیده
 بولور حقدن بونك دفعینه كیم اولمازسه بادیده
 اسیر اولق نه مشكل دست كافر ده مسلمانان
 ایدرسن مصطفی كُنْج بلاده کریه و زاری
 دریغا مالتاده آهیله واه ایتدك قهوکاری
 فلك چون ایتمدی یاری عنایت ایلیه باری
 اسیر اولق نه مشكل دست كافر ده مسلمانان
 فی الجملة بونكله تسکین خاطر ایدوب اخشام اولدقده ینه اضطرابه
 بین النّوم و الیقظه هاتف غیبدن بو تاریخ ملهم اولوب اویاندقده لسانده جاری
 بولدم . اتاریخ :

بو کیجه عالم رؤیاده کوردم سخن کلزاره
 قافر ارباب عشرت خیمه عیش و صفا میخن
 ایدوب کریه دیدم ذوق آدین اکارمیدی دنیاده
 اگر بونلر اسیر مالتانك کورسیدی توبیخن

بری دیدی خدا کفّار دن هب انتقام الدی

کچردی جانلرینه دست قهریله بلاسیخن

[153 a] مسلماننه بولر هر نه ایتدیلسه بولدیله جمله

ملاعینک چقردی حق نهال عمرینک بیخن

دیدى وار مصطفى مرده اسارایه خبر ویرکل

قریب اولدی بلای هدی مالتانک دی تاریخ سنه ۱۰۰۷

مزبور سید محمد چلبی وقادین حضرتلری برای شکر خلاص ضیافت

ایدوب دعاء و ثناء اولندقدن صکره بو غزل یازیلوب « مرقومی محفوظکوز

ومفهومی ملحوظکوز اولماسی الطاف مالا نهاییه کوزه اتکاء مأمولزدر » دیو

کستاخانه قادین حضرتلرینک تراب الاقداملرینه

انها اولنوب:

حق مبارک ایده چون عزم سفردر نیئتک

واصل اولدقدنه مکانه بلدوره سز صحتک

دیده دن دور اولیجق دلندنه مهجور ایلمک

بو اسیر اطلاقنه صرف ایله جدّه و همّتک

اومرم سزدن اخوت حقن ایفا ایده سز

لطفنه جزوی بهانه اولور اهل دولتک

منصب عزتده مخدومک اولوب اسوده حال

کوشه راحتده آباد ایده حق جمعیتک

آستانکده کمینه بندهك اولسون مصطفى

تا اولنجه جاننه منت بيله هر خدمتك

(153 b) لطفلرندن اوقیوب پسند ایتدکلرندن صکره « حَسْبُ الْمَقْدُورِ خِلاصِكَ خِصْصَ صَنْدَه سَعِي جَمِيلِ بِي دَرِيغِ دَرِ پَادِشَاهِ عَالِمِ پَنَاهِ حَضْرَتْلَرِي نَه بِرِ قَصِيدَه يازديره لم ، اِنْشَاءُ اللّٰهِ تَعَالٰى جَنَابِ رَبِّ الْعِزَّةِ مُيَسَّرًا لِّآلِ الْمَدِينَةِ » ديدكلرنده حقير دخي « بَسْرُ وِچْشَمِ » ديوب حضرت سليمان نبي عليه السلام يوم عرضده مور ضعيفك پای مَلَخِ اهداسی مقبول اولدوغنه بناءً بوقَلِيلُ الْبِضَاعَةِ و عَدِيمُ الْاِسْتِطَاعَةِ دخي سلطان محمد حضرتلرينك خاکپای شريفلرينه بوقصيدهء تحریر ايدوب اهداء وانهاء ایتدم . قصيده برای التماس خلاص کردن ما از اسیری مالتہ جناب سلطان محمد خان زيد عُمَرُہ :

فلك خاکه صالنجہ اَوْجِ عزتدن مراد خانی

کتوردی بیرینه خَيْرُ الْخَلْفِ بر شاه دورانی

جلوس ايدوب سریر عزته سلطان محمد خان

قدومیله مشرف ایتدی تخت آل عثمانی

اونتدردی عدالتده قوشاهان پیشینی

جهانی لطفله شرمنده ایتدی اول کرم کانی

الوب دستینه کرزین قهرمان وش رزمه عزم ایتسه

مقابل اولامز رُوزِ وَاغَادَه رستم ثانی

سرای عشرته اول دکلو رونق ویردی بزمی کم

صفاده جام جم نامن اکلامز ایتدی دورانی (154 a)

نیجه اکریلری طوغرلتدی زور دست قهریله
 قلیجی قورقوسندن کویسترر کافر مسلمانی
 سعادتله خدا ذات شریفن پایدار ایسون
 نه یاکه عزم ایدرسه حضر اوله یار و نگهبانی
 قضاییه کیدرکن بافه دوشدم دست کفاره
 اسیر مالته اولدم دردمک یوق حد [و] پایانی
 نچه کون طاش و طپراقار چکوب پابسته خندقدده
 نچه دملر دوکپدر اشک خونین چشم کریانی
 صداعه باعث اولماسن ولی ممکن دکل شاهم
 ایاغک توزینه عرض ایلمک حال پریشانی
 محصل کسدیلر جبراً بهامز بش یوزالتونه
 مروّت ساکه قالمش در کرم قیل ایله احسانی
 خلاص ایله قولک باف قاضیسنی بومشقتدن
 دعا کویک اوله تا کم وجودنده اوله جانی
 نه شی در مصطفی اول نسنه کم شهیدن رجاء ایتدک
 اولور احوالکی بلدکده ساکه لطفه فرمانی
 مرادک حاصل اولدی دولت شاهه دعاء لازم
 دعالر ایلیوب جان و کویکلدن اول ثنا خوانی

نته کم زین اوله انجمله چرخ آسمان یر یر
 ضیابخش اوله افاقه مه و مهر در خشانی
 سریر سلطنتده دولتیه کامران اوسون
 مسلم اوله نام دولت شاه جهان بانی

سالف الذکر قاضی عبدالرحمن افندی یار ناگزیر اولوب و هم جلیس
 حبس و (154 b) اسیر اولدوغنه بناء کلوب بو حقیره ایتدی: « متصل
 حاکم سرگذشت کرفتاری و شاکم طالع ناهمواری اولوب کریه و افغاندن
 خالی دکل سن. همان بو ابتلا و بو محنت و بلا یالکوزسنده دکل بلکه احوال
 روزکار بویله در علی الخصوص نچه ماه و سال بی نظیر و شاه محبوبان
 کردون سریر بو بلایه کرفتار و پاینده بند کران و کاری ناله وزار ملاعینک
 قدر غم آلرنده کورک چکر و دست جفآلرندن نیجه طلو جام زهر ایچر.
 مدهوش اولوب وادی حیرته کندون کچر کورمز میسین جمله [دن] بری
 بزم منقه ده تمام اولان مغنیسالی حسن شاهمی که آفتاب تابان انک جمال
 باکمالندن خجل و سرو چمن قامت ناز پروردی رشکندن پادرکل. انک حقنده
 برغزل دیسک جوان یاننده بزه قرب منزلت و دل شیدایه کلی موجب
 منت ایدی « دید که حقیر دخی » خاطر حزین و دلده عشق اثری یوق.
 بیورد غکوز معنایه هیچ امکان وارمیدر؟ « دیو جواب ویرد که بو بیتی
 اوقدی بیت

شو جان کم درد و غمدن بی خبردر

نه وار انسانیه مغنیده خردر

(155 a) « لطف طبعکوزدن بعید در که تکلیفمزی رد ایده سز » دیوجک

بو غزل بالبداهه دینلدی. غزل:

مهر رخسارینه ماه چرخى نسبت ایتمه سن
 مهر و مهندن حسنی احسندر دیسم وجه حسن
 قندله وصف ایلم سکّرلبن اولور وبال
 کاکل مشکینه دیسم خطا مسک ختن
 بوینی باغلو نیجه بنده اولیم اول شاهه کم
 کردن عشاقه طقدی زلف زنجیری رسن
 تیغ غمزهک جانہ قصد ایلیریوزم دوندرمزم
 کم کلور میدان عشقه واری بر سردن کچن
 عاشق سربازک اولدی مصطفی بیک جانله
 عشوه بازم دلنوازام یار ممتازم حسن
 بعده اول یار صادق ابرامیله بو غزل دینلد کدنصکره حسنیاتده بو ایکی
 غزل دخی متوالیه خاطرہ خطور ایدوب خواجه حافظ مرحومک :
 « کئی شِعْرِ تَرَ اَنکِیزَدُ خَاطِرُ کِه حَزینُ بَاشَد » بیوردقلری
 معنی اوزره دل پراکنده ایله شکسته و بسته بداهت ایله دینلمشدر غزل :
 پیرهزن دهر بنی مکرله مفتون ایتدی
 بر صاچی لیلی نک عشقی ایله مجنون ایتدی
 سینهمی نار غمی کوکلمی بار ستمی
 یاقدی یقدی دل و جان ملکنی مغبون ایتدی
 (155 b) دوندروب چشم اناره رخم آیوا قیلدی
 حسرت سیب زرخ بکزمی لیون ایتدی

آلیله ایتدی دلی زلفی گمندینه اسیر
بکا بورنکی هب اول رخاری کلکون ایتدی

مصطفی بن نیجه آه اتمیه بن طالعدن
دست کافرده قویوب دردله محزون ایتدی

رفتاره کل ای غنچه دهن باغه خرام ایت
صالحی کلشنده بکون سروه حرام ایت

طاغما صاچک خال رخک ایلمه مستور
دل مرغنی اول دانه ایله بسته دام ایت

وصف ایله لب لعلی قوسینه سیمین
قیل سوزلروکی پخته یتر گفته خام ایت

مجلسده اکر ایرمیه ایاغینه دستک
حسرت دمیدر دیده قباغن طلوجام ایت

ای مصطفی پر ایلدی مجموعه شعرك
کفتار پریشان نیچه بر ختم کلام ایت

دیوب بر ایکی ییلدن برو یاران سلامته مانند عونی و حقیقی و محسن
اغا بو ملامته مکین کینج زندان اولان اسیر و حقیری یاد ایدوب مکتوبلاری
کلمدی دیو کاهی انلره خطاباً:

بولمادم یار حقیقی عونی اولوب تا اکا
قالشم ظالم النده یوقی بر محسن بکا

(156 a) دیوب و کاهی گفتار پریشانله آتش دلی تسکین ایچون قصه

یوسفله قلبه تسلی

ویروب دیردم قطعه :

اگرچه چکدی یوسف حضرتی آلام زندانی

چقاروب حضرت حق مصره سلطان ایلدی آنی

حبیبی حرمتینه مصطفیٰ یی دخی لطفندن

اومارم بجن کافرده قومایه اول کرم کانی

آخر الامر بونک قیل و قالدن فراغت ایدوب عنان عزیمت و همتی دست

توکئله برک و بو حضیض خاکده قالمش بیچاره اسیرک اوج رفعته و صولی

امیدین غیریدن ترک ایدوب بو غزل حسب حالی

سوزان و کریان اولوب دیردم :

کمی کم خاکدن رفع ایده حق ویره مراداتی

عنان دولتی التنده رام اولور مراداتی

بیورمش نص قاطع محسنه بیرینه اون احسان

مسیئه داخی عدل ایدوب ایدر مثلی مجازاتی

اسیر نفس اولان لابد اسیر کافر اولورمش

دین کرچک دیمش دنیا ایچون دار مکافاتی

قناعت ملکنه حارس اولانلر سرفراز اولور

خدادن غیری فرده ایلمز لر عرض حاجاتی

الّهي مصطفى بي بيك بر آدك حرمتي حقّي

خلاص ايت دست كافر دن بو در سندن مناجاتي

سنه سبعُ بَعْدَ الألف جمادى الاولينك سلخندن (156 b) مرقوم ابراهيم چلبى ابن عبدالوهاب چاوشك مارقونام كافر بازركاني كلوب اسارانك مکتوبلری چقوب ويرلد كده مزبور حاجى حسن دخى بزه استانبولدن سنه ست و ألف شواليله مورخ بر مکتوب كوندروب و بر مکتوب دخى جمله يارانندن مسفورون حقيقى و عونى افندى و محسن اغا و حلواجى زاده محمد چلبى و غيريلر بو حقيرى شهيد اولدى قياس ايدوب روحم ايچون حتى ختم شريف دخى تلاوت اتمشلم. سَلَّمَهُمُ اللهُ وَعَقَّاهُمْ. مکتوبلرينك مضمون مسرت مكنوننده « پادشاه عالمپناه حضرتلرندن اطلاقكوزه بر كافر اخراج اولماسى ايچون نشانجى موسى چلبى امر شريف اخراج ايتدرمشدر » ديو كمال مرتبه لطفلرين و حمايتلرين اعلام ايتمشلم. حق تعالى دولت دارين ايله وجود شريفلرين مُرَقَّهُ الْحَال ايدوب مناصب عاليه ده مسرورالبال ايليه. بو بشارت خبرندن دل حزينه فى الجملة حبور حاصل اولوب لسانمه بو بيت جارى اولدى. بيت :

مرده لرزنده ايدر نطقله كه عيسادر بو

جند فرعون غمك هَزَمِنِه موسادر بو

و سابقا مرقوم اولان محسن اغا دخى زَادَ اللهُ عُمُرَهَ مسطور اولان (157 a) ميرلواء مورده، سلطان زاده محمد بك حضرتلرنك طال بقاه و نال مناه بو حقيرى اطلاقه تعهد ايدوب سنجاغمه واردقده حتى « شمدن صكره قضادن فارغ اولوب خواجه مز اولسونلر » ديو

کلی لطفترین اعلام ایتمش لر بیت :

پایدار اوله وجود پاکی عزتله مدام ایلمش بو بنده سینه وعده لطفن تمام
 حالا احوالز بوکه منجر اولوب مرقومون سید محمد چلبی و والده لری
 و جاریه لری تابنده دورت آی ملاعینک کیلری یبانه اولماغله اکلنوب قالمش لر دی.
 بعنایة الله تعالى ماه جمادی الاخری نك یکرمی التنجی کونی یوم السبب کتمه لری
 نصیب اولوب و مذکور ابراهیم چلبی نك دخی هله مارقو بازرکان بیك التون
 و یروب باقیسین دخی تدارک اوزره اولوب فرنک اولدوغن کوردیلر. حکمت
 الهی ایله تأخیر لرنده بو معنای افاده مشاهده اولندی. انلرک دخی خلاصنه
 بر فارسی تاریخ و بر ترکی مطلع انده دخی تاریخ قصد اولنش کستاخانه علی
 طریق البداهه کتب اولنوب و مزبور حلواجی زاده (157 b) محمد چلبی یه
 ۱۵۸ بر مکتوب انهاء اولنوب اثناسنده بو غزل دینلمش دی. آنی دخی یازوب
 مرقومون ایله کوندرک . اول غزل و اول تاریخلردر که ذکر اولنور. مزبور
 غزلک پادشاهه صونلماسی دخی رجا اولنمشدر. بادئ تذکر اولوب عنایت
 اولنان امر شریفه مؤکد و مؤسس اوله :

کیمه ایدم شکایت دست کافردن که، یوق داور

تن زارنده جانم بر رمق قالدی ایدک باور

خدای ذوالمنندن هیچ خلاص امیدین کسم

ایدرسه سعی استخلاصه یاران یاری و باور

وجودم زورقی غرق اولمدین کرداب محنتده

ایریشوب خضر وقت اولسه قنی بر مرد دست آور

اشتم بر اسیر اطلاقنه امر ایلمش خونکار

بو خاکه سایه صالمش لطف ایدوب اول خسرو خاور

الهی پادشاهک قلبنه سن مرحمت شفقت
خلاص مصطفیٰ به تا معین اوله خدا یاور

[158 a] مطاع وله ایضاً

صدق و اخلاصیله وردی اولدوغنی ایچون خواص

مالتادن حق وردی ابرهیم بکه تاریخ خلاص سنه ۱۰۰۷

حالا ماه رجبک اوچنجی کیجه سی لیلته الجمعة مسلمانلره مسجد
مرقومده صلوة عشائی و صلوة رغائی قلیویروب مسلمانلره تضرعلر
و نالشلر ایدوب انین و حنین ایله دعالر ایتدک . مرجودرکه بو اسارای
[158 b] مسلمینک دخی دعالری اجابته مقرون اولوب بلای اسردن
بعنایة الله خلاص اوله لر . مامضی دن بقدر الامکان حکایت و شکایت
نظاماً و نثراً جری ماجری ثبت و تحریر اولندی . لکن یک از هزار در بیت :

سرگذشتم حالیدر مالتاده کتب اولدی کتاب

ماجری جنسینی فصله اولدی بر نوعه باب

مرجودرکه نظار کرم پیشه و اخوان حقیقت اندیشه قصور و عیبمزه
ناظر اولیوب کمال لطفلرندن دامن عفو له جرأت عیبمزی ستر ایده لر

بیت : « معایب کشفنه اهل غرض اولورسه کوشیده

ایدر ارباب احسان دامن لطفیله پوشیده »

زیرا اصحاب فتوت و ارباب مروته روشمندرکه اسپرلک حالنده

اولان کفتار پریشان اولور :

نیجه اولسون اسیرک نظمی دلکش
پراکنده دلی حالی مشوش

لکن ارباب کرمدن و اصحاب هممدن مرجو و متضرّعدر که بو کُنْج
زندانده اسیر مالته اولان پریشان حال و منکسر البالک خدای تعالی مهون
العسیر و مُطْلِقِ الاسیر در آسری حالی اطلاقه مبدّل قیلوب احسن حال
ایله آسوده [159 a] حال ایده و ناظر و حاضر دعاء خیره متکاسل و قاصر
اولیوب بو حقیرک عاجلاً خلاصیچون دعاء خیردن فراموش بیورمیه لر. بیت:

حبیبک حرمتنه دست کافردن خلاص ایله

الهی لطف عامندن بنی بر عبد خاص ایله

و دخی مجرد بزم گفتار نا هموارمز قید و اضطراب و یروب الم کشیده
اولیه لر. بیت:

قید اولور اهل درد سوزی چون مجرده

یازدق یا کلدق عذرله اولدی مسوده

تمت الرسالة فی سنة سبع و الف

۱۰۰۷

رساله صاحبی بر مبتلادر

اسیر مالته قاضی مصطفادر

A

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي خلق كل شيء فقدره تقديراً جعل بارئ الطبع المجهول
 بتدبيره الكبار اميراً وصير علياً له القاطرة بسطوته الاميراً مستوراً الطبع
 على خلقه اذ قد ارسل للعالمين نبياً من قبلك وادبره على العالمين ليعلموا ان
 النضر يقولوا تعال يا محمد فليعلموا انهم انما هم من قبلك وادبره على العالمين
 تظلموا واما اهل البيت فبينهم وبين النبي عليه السلام والكنوز بين
 تنويره محبس تنويره حاني قودي كسير عظمي شمره وجوده فلهذا بي
 اقتضا اتيه في هكته اني مكنتي باي ابي كيني في غير مكنتي في حاسبي
 بالسن زره كينك بسترى براسكي حصير كثرنا زرعيم ابله ضد ان
 كعفتك كره ابله ضرير معضض بسطوطه جليلة اشياءه لانه الامير المكرم
 صلح اقم رساله نومه في كثر حال وكلف وقتنوه في عيني
 عبد خبير قاضي باق مصكنا في قوت مشير وكلم حكومكم سراغاني صديق
 بربار يطوب وديم نامي في كفت خبيرتي ماله كسر كرتن سيري
 ماله او ما دم وديم كسر عوام وضوا عيني ويزوا في غير خبير خلاص

ابوه فلهذا قد دونت من اني اسين بود عابيه در سراسر كيرم آسبن فضا ورتاني
 وقدوم كيرم كاني بر له فلوله ومنتوا من اولاد ان دار ان كلفته شهر طبلت
 صيت عن الاقاات واللبه دن سنه فلوله في شهر ربيع اول سنة ثمان مائة
 فافض كيرم دارا وادفندي ماتنق بوجع اذ نوراني ابله خيرة في رست
 باف مستر اولوب اخراج مرات اولوب ما داران فلوله ودر سنه ثمان مائة
 وواع اولوب صحرا ع كيون كوندور فلوله تاريخ در سنه ثمان مائة
 بافي در يوب غريب اوزره اكلين در سنه عارض اولوب در في شهر ثمان مائة
 آخر سنه در كوقف اولوب بر خندا ارافاق اوزره اولوب قون كاني
 اصلا خردن كلكه افا رت ويزه يوب بالظرف ودر بار دن كلكه لازم
 كلكه غلظه در مساكن اولاد ان خلاصه لوهذا ريسك في امر سلطون كيرم
 رمضان شهر كلكه بنجي كوني يوم التلاني بعد العصر فمكتوب كيد لولدي
 بربمي كوني بعد فلوله قور ك انب يوم الاربعاء في يوم خميس سنه
 عمالي شهر در دن بورني در يوب كيري موضع في يوب كوي فبا باف نيني
 ميل خندا في قالوقون ودر باره مانكيب كيرم وكره فافظ اقله

راست کلوب بزه چاقوب تا صحر که کبریکه غنچه عظم عک او کلوب عک
 او تو ز تورا ز یاد شه اسوه او کلوب رجه هم افتد و ملا غنچه کسک نون از
 بلیط مر د او کلوب لعتت افتد عطیم هم و قیاس اسوز د ز با و د فی جی و
 اولش در د الی اصل و کان امر الله قدر المقدر و الی الی بو اصل اسنم
 شه اسوه او کلوب حسین و عثمان ر هم هکما افتد بو جی و رضوان ناظم
 افتد او کلوب و قضاتند ز بنده تا فحیب اولان سبوت کبر افندی
 و بز سوزس نا بنی و د فی بر آرد ری و کتدی سنی شه اسوه او کلوب اسنم
 و انگ که دن از سید و عی کون قاضی اولان عبد الرحمن افندی
 و کو کشفک قاضی اولان سنان افندی انل و فی بر طبع بیلد
 ما خود او کلوب کبری التی کون در با و کز کلوب انواع جور و
 که تعبیر کی و اشر که اسکان دن بیرون و چکن ز جوشقت فی طبع
 اعداد و شکار دن از نده حاصل ملام اوان یکی باره مکن سوز
 یکی بوز سکن ن اوج نوز اسیر بیلد و انحصار اولان استه

فیودان معلون او افر شوار شو اندک بزنی ماتت بیگتور و ب هوم ما
 عن قلوب بکل تنکتر تکلیت ابی اولان سر امی در دار بینه بیا سوز
 اول مکن جمله بز جمع اسود ب بکل تنکتر کوسه سوز خد انتیکون عک سوز
 ز نواته تنور دیکر اندک و فی زمرة قضاتون اولون استنما و شتم
 الما شمی اول و فی بز جلیس بز سه ذر صوفیه قاضی او کلوب قراد
 کیدوب اشمن خوفنوز سنلکه دن کر کون ات لیما نون افتد او کلوب
 اذا جا و القضا و ضاع الفضا و بوی عیلدن بز اولن اسیر او کلوب
 طقوز نوز ططف ن طقوز سنلک نصف شعبا تنون بز بزه کار
 بقو کشف الحال و بکلون بو بیت ایلد جو آت بیک
 بقصیم فینب شوننا شتیب اسیری و عربت بلای عزیز
 اسکیم در دی تا زه کلوب در و در کون یکی اهل در و هم در و اولان
 افلا شوب کلوب الی که الواهد القهار دیوب اول کون
 قبیل الظهار اف تهر که حوالی زندانین بو اسلوب او زره شرد

این

سکینک دهخی و عاری ایجا بنه مغرون اولوب بلای اسردن عینا
 خلاص اولر ماضی دن بقورالامکان کلایت و نکایت نکلن اوشرا
 جری ماجری قبت و تحریر اولندن کهن کله از غرار در بیت
 سکره ست خالیدار مانا ده تین اولای مجری جنبینی فصل اولی زین بیان
 مر بود که نظر اکر بنیسه و افوان صنعت انور تیه قصور و عینر فاکم کله

کمال لطف نوزداسم عنفولم چر اعینر یسرتون کر بیت
 معاینک شفقه اهل فرخ اولور کوشیه انور ابایک صان دان لطیفه و
 زیرالصحاب فتوت و ارباب مروت و شندو که اسیر کمالی اولان
 گفتار بریزشان اولور

یجه اولسون اسیر نظر کلش بزکند دلی صالی مشوش
 کلن ارباب کرمون و اعجاب مهردن مرو و مغرور که کونج زینان
 اسیر کالته اولان بریشان حال حکمک الباک فدا بی تعالی نون بر
 و مطلق اکثر در آتش مالمی باطلاته بیدان قیلو بحس حال اولمه

قال

قال ایوب باخوش الالحوال حول حالن الی احسن الخال و ناظر و
 دعا و ضمه و مشکلا سلی فقام اولکوب بو حفر ک عا طلا صبیحی دعا

خیرین ز انوش بیور میرا بیت
 چسکله مریقیه ست کا و ذغال طلم الی لکن عا کلن بنی بو عید ظاهر ایله
 و دفعی و زو کفتار نامه وار قویرو اضطرار بروب ک نشین اولمیر

بیت
 قیود اولور ایل در در سوز اولور بقره باز دعا کلیر غدر لامل و ملکی سوزده
 بدنا جر ک فانی حیا کلر انصار انبه انظر الی الوالی التی انصر
 و اللی صرح الالب و اللی کرمی کلیر

مغر کرمی کلیر
 صبحی کرمی کلیر
 صبحی کرمی کلیر
 صبحی کرمی کلیر
 صبحی کرمی کلیر
 صبحی کرمی کلیر